

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη παρουσιάζει μιὰ ἀδύνατη πλευρὰ στὸν τομέα τῆς κλίσης τῶν ὀνομάτων. Κι' αὐτό, γιατί μὲ τίς πολλὰς διαιρέσεις κι' ὑποδιαιρέσεις τῆς ἐμφανίζει μιὰ περίπλοκη εἰκόνα, ἔτσι ποὺ σὰν σύστημα νὰ μὴ μπορῆ κανεὶς οὔτε νὰ τὸ διδαχτῆ οὔτε νὰ τὸ διδάξῃ. Τὴν ἀδύνατη αὐτὴ πλευρὰ καθὼς καὶ τίς δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει τὸ σύστημα Τριανταφυλλίδη ὑπογραμμίζει ὁ καθηγητῆς κ. Α. Γ. Τσοπανάκης στὴ μελέτη του «Τὸ κλιτικὸ μας σύστημα»¹ καὶ προσπαθεῖ μ' ἓνα δικό του τρόπο νὰ ρυθμίση τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς Νεοελληνικῆς.

Ξέρουμε πὼς ὁ Μ. Τριανταφυλλίδης στὴ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ του χωρίσε τὰ οὐσιαστικὰ σὲ τρεῖς κλίσεις καὶ τίς ταύτισε μὲ τὸ γένος: α' κλίση-ἀρσενικά, β' κλίση-θηλυκά, γ' κλίση-οὐδέτερα. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετό, γιὰ νὰ προχωρήση κανεὶς στὴν κλίση ἑνὸς ὀνόματος, ἔχουμε κι' ἄλλες ὑποδιαιρέσεις γιὰ τὴν κάθε κλίση, ποὺ ὀνομάζονται τάξεις (2 στὴν α' κλίση, 2 στὴν γ' κλίση), ἀλλὰ καὶ νέες ὑποδιαιρέσεις γιὰ τὴν κάθε τάξη ποὺ λέγονται κατηγορίες (6 γιὰ τὴν 1η τάξη τῆς α' κλίσης, 1 γιὰ τὴν 2η τάξη· 6 γιὰ τὴ β' κλίση κι' ἀπὸ 3 γιὰ κάθε τάξη τῆς γ' κλίσης [βλ. παρακάτω τοὺς πίνακες]). Φυσικὰ μὲ τέτοιες προϋποθέσεις τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸς λαβύρινθος².

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήση ἐδῶ εἶναι κυρίως τὸ νέο προτεινόμενον σύστημα τοῦ κ. Τσοπανάκη, στὸ ὁποῖο θὰ ἐπακολουθήση ἡ ἐξέταση ἑνὸς νέου δικοῦ μου συστήματος.

Ἡ ρύθμιση τοῦ κλιτικοῦ συστήματος τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἶχε ἀπασχολήσει καὶ παλιότερα τὸ συγγραφέα μὲ τὴ μελέτη του «Συμβολὴ στὴ ρύθμιση τοῦ νεοελληνικοῦ κλιτικοῦ συστήματος», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸν 6^ο τόμο τῆς Ἐπιστημ. Ἐπετηρίδας τῆς Φιλοσοφ. Σχολῆς (Μνημόσυνο Γ. Παπαδάκι), σ. 243·280. Ἔτσι ἡ τελευταία μελέτη ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα τῶν κανόνων ποὺ διατυπώθηκαν στὴν πρώτη μελέτη τοῦ συγγραφέα.

¹ Α. Γ. Τσοπανάκη - Μ. Δερβισοπούλου, Τὸ κλιτικὸ μας σύστημα. Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τόμ. 7 (1956) σ. 117·153.

² Α. Γ. Τσοπανάκη - Μ. Δερβισοπούλου, δπ. παραπ., σελ. 120.

Μὲ βᾶση τὸ θέμα τοῦ πληθυντικοῦ δ κ. Τσοπανάκης χώρισε τὰ οὐσιαστικά σὲ ἑξι κλίσεις, προφανῶς θέλοντας ν' ἀποφύγη ἐνδιάμεσες ὑποδιαίρέσεις (πρβ. τάξεις καὶ κατηγορίες τῆς Ν. Γ.). Ὁ χωρισμὸς δὲν ἔγινε μὲ βᾶση τὸ γένος, ἀλλὰ τὶς κοινὲς καταλήξεις στὶς διαφορὲς πτώσεις. Ἔτσι ἔχουμε :

α' κλίση: ἄρσεν. σὲ -ας καὶ -ης, θηλ. σὲ -α καὶ -η (καὶ -ω).

β' κλίση: ἄρσεν. καὶ θηλ. σὲ -ος, οὐδέτερα σὲ -ο καὶ -ι.

γ' κλίση: ἄρσεν. σὲ -ης, -ας, -ες, -ους, θηλ. σὲ -α, -ε, -ου.

δ' κλίση: οὐδέτερα σὲ -α, -ον, -ας, -ος, -ο.

ε' κλίση: ἄρσεν. σὲ -εας καὶ -ης, θηλ. σὲ -η (πληθ. -εις, -εων), (οὐδ. τὸ δξύ).

ς' κλίση: οὐδέτερα σὲ -ος (ἀρχαῖα σιγμόληκτα).

Ἡ α' καὶ β' κλίση περιλαμβάνουν ἰσοσύλλαβα ἄρσενικά καὶ θηλυκά.

Ἡ γ' καὶ δ' κλίση ἀνισοσύλλαβα ἄρσενικά καὶ θηλυκά καὶ ἡ ε' καὶ ς' κλίση ἀποτελοῦνται ἀπὸ λείψανα ἢ προσαρμογὲς τῆς ἀρχαίας κλίσης¹.

Πρὶν προχωρήσω, νομίζω ἀπαραίτητο νὰ παραθέσω ἕσα ἀναφέρει δ συγγραφέας² κρίνοντας τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς: «Ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ δηλ. ἡ γραμματικὴ τὴν γνωστὴ διαίρεση τῶν ὀνομάτων κατατάσσοντας καὶ τὸ νέο ὕλικὸ τῆς γλώσσας μὰς σύμφωνα μὲ τὰ γνωστὰ πρότυπα καὶ διατηρώντας τὰ σχήματα ποὺ μποροῦσαν νὰ διατηρηθοῦν, ... ἀκολουθήσῃ ἕναν νεωτερισμὸ ποὺ ἔχει μονάχα δὲν ἦταν ἐπιστημονικὰ σωστός, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀναγκαῖος· κι' ἔχει μονάχα δὲν ἦταν ἀναγκαῖος, ἀλλὰ ἦταν κι' ἐπιζήμιος». Καὶ παρακάτω: «Κάθε σύστημα σκοπὸ ἔχει νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ ξεχωρίσῃ, νὰ συμπλέξῃ καὶ νὰ ξεδιαλύνη — νὰ συγκεντρώσῃ τὰ ἕμοια καὶ νὰ ξεχωρίσῃ τὰ ἀνόμοια, νὰ συμπλέξῃ αὐτὰ ποὺ μποροῦν νὰ ἀλληλοσυμπληρωθοῦν καὶ νὰ ξεδιαλύνη αὐτὰ ποὺ παρεμποδίζουν τὴν τακτοποίηση· καὶ νὰ γίνῃ ἔτσι νοητό, νὰ προσφέρῃ εὐκολα τὸ νέο, ἀπομακρύνοντας ἕσο εἶναι δυνατὸ τὸν παράγοντα τῆς μνήμης καὶ προσκαλώντας τὸν παράγοντα τῆς κρίσης. Κι' αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέρη σημασία καὶ πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρὰ ἐπιστημονικὸ, δηλ. μεθοδικό, κι' ἔχει νεφελωματικὸ καὶ χαώδες».

Ἄλλὰ καὶ τὸ προτεινόμενον σύστημα τοῦ κ. Τσοπανάκη, μὲ τὶς ἑξι κλίσεις τῶν ὀνομάτων, δὲν εἶναι, νομίζω, λιγότερο πολὺπλοκο ἀπὸ τὸ σύστημα τοῦ Τριανταφυλλίδη. Ἀντίθετα, περιπλέκει τὰ πράγματα ἀκόμη περισσότερο, πρὸ πάντων ἀπὸ διδακτικὴ ἀποψη. Ὁ μαθητὴς π.χ. ποὺ διδάχτηκε τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς Ἀρχαίας καλεῖται τώρα

¹ Α. Γ. Τσοπανάκη - Μ. Δεοβισσοπούλου, ὅπ. παραπ., σελ. 122.

² Στὸ ἴδιο, σελ. 119.

(σύμφωνα και με τὰ δύο συστήματα : Τριανταφυλλίδη - Τσοπανάκη) νὰ μάθη κάτι ἐντελῶς καινούργιο μακριὰ ἀπὸ τὰ γνωστὰ πρότυπα και χωρὶς νὰ διατηροῦνται τὰ σχήματα ποὺ μποροῦσαν νὰ διατηρηθοῦν. Ἄλλὰ κι' ὁ μαθητὴς ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ θὰ διδαχτῆ (στὸ δημοτικὸ) τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς Νεοελληνικῆς (εἴτε μὲ τὸ ἓνα εἴτε μὲ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ παραπάνω συστήματα), ἀργότερα (στὸ γυμνάσιο) θὰ συναντήσῃ κι' αὐτὸς ἓνα ἐντελῶς καινούργιο κλιτικὸ σύστημα (τὸ ἀρχαῖο). Κι' ὁ ἓνας ὅμως κι' ὁ ἄλλος μαθητὴς θὰ δυσκολευτοῦν νὰ κατανοήσουν κάθε φορὰ τὸ καινούργιο (ὁ πρῶτος τὸ νεοελληνικὸ κι' ὁ δεῦτερος τὸ ἀρχαῖο) κλιτικὸ σύστημα. Ὁ μαθητὴς ποὺ ἔμαθε ὅτι τὸ ὄνομα ἢ χῶρα εἶναι τῆς α' κλίσης καλεῖται τῶρα, μὲ τὸ σύστημα Τριανταφυλλίδη, νὰ μάθῃ ὅτι ἀνήκει στὴ β' κλίση. Τὸ ὄνομα πάλι τὸ μέρος σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα τοῦ κ. Τσοπανάκη ἀνήκει στὴν ζ' κλίση. Ἐπίσης γιὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς (κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Τσοπανάκη) ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ θυμᾶται ὅτι ἢ πρώτη, ἢ τρίτη και ἢ πέμπτη κλίση ἔχουν ὀνόματα σὲ -ης. Πρέπει ὅμως νὰ κἀνῃ κι' ἄλλους συλλογισμοὺς, γιὰ νὰ βρῆ σὲ ποιά ἀκριβῶς ἀπὸ τίς τρεῖς κλίσεις ἀνήκει τὸ ὄνομα αὐτὸ ἢ ἓνα παρόμοιο σὲ -ης. Πρέπει δηλ. νὰ θυμᾶται ὅτι : α) ἢ ε' κλίση περιέχει ὀνόματα σὲ -ης, ποὺ εἶναι ὅμως προσαρμογὰς ἢ λείψανα τῆς ἀρχαίας τρίτης, β) ἢ γ' κλίση περιέχει ὀνόματα σὲ -ης ἀνισοσύλλαβα και γ) ἢ α' κλίση περιέχει ὀνόματα σὲ -ης, ἀλλὰ ἰσοσύλλαβα. Ὅπως καταλαβαίνει κανεὶς, οἱ παρατηρήσεις ποὺ αὐτολεξεὶ ἀνάφερα παραπάνω, ἰσχύουν και γιὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Τσοπανάκη.

Νομίζω πῶς δὲν πρέπει ν' ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὸ γνωστὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας. Ἔτσι διατηρώντας τὰ σχήματα ποὺ μποροῦν νὰ διατηρηθοῦν, θὰ κατατάξουμε και τὸ νέο ὄλικὸ τῆς γλώσσας μας σύμφωνα μὲ τὰ γνωστὰ πρότυπα. Κάθε νεωτερισμὸς μόνον σύγχυση μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ, τὴ στιγμή μάλιστα ποὺ ἀπευθυνόμαστε σὲ παιδιὰ, ὁπότε πρέπει ν' ἀπομακρύνεται ὁ παράγοντας τῆς μνήμης και νὰ προσκαλῆται ὁ παράγοντας τῆς κρίσης.

Τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας, ὅπως ξέρουμε, χωρίζει τὰ ὀνόματα σὲ τρεῖς κλίσεις : ἢ α' περιέχει ἀρσενικά σὲ -ας και -ης και θηλυκὰ σὲ -α και -η· ἢ β' περιέχει ἀρσενικά και θηλυκὰ σὲ -ος και οὐδέτερα σὲ -ον· και ἢ γ' περιέχει ὀνόματα και τῶν τριῶν γενῶν μὲ ποικίλες ὅμως καταλήξεις. Νομίζω πῶς ἢ διαίρεση αὐτὴ μπορεῖ νὰ διατηρηθῆ στὸ σύνολό της και στὴ νεοελληνικῆ.

Και στὴ νεοελληνικῆ, ὅπως και στὴν ἀρχαία, ἢ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ πρέπει νὰ κανονίζῃ τὴν κλίση τοῦ ὀνόματος. Ἐπιπλέον, και σύμφωνα μὲ τὸ πῶς κλίνονται στὸν πληθυντικὸ τὰ ὀνόματα, χωρίζονται

σὲ ἰσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα¹. Ἔτσι λοιπὸν καὶ στὴ Νεοελληνικὴ μπορούμε νὰ ἔχουμε τρεῖς κλίσεις: ἡ α' περιέχει ἀρσενικά σὲ -ας καὶ -ης καὶ θηλυκά σὲ -α καὶ σὲ -η. Διατηροῦμε δηλ. ἀνέπαφη τὴν ἀρχαία α' κλίση κι' ἐπιπλέον (στὴν α' κλίση τῆς νεοελληνικῆς) βάζουμε καὶ τὸ καινούργιο ὄλικό, τὰ ὀνόματα δηλ. σὲ -ας καὶ -ης καὶ σὲ -α καὶ -η ποὺ ἦ μεταπλάστηκαν ἀπὸ ἄλλη κλίση (τὴν ἀρχαία τρίτη) ἢ εἶναι καθαρὰ νεοελληνικά, π.χ. ὁ πατέρας, ὁ φύλακας, ὁ συγγραφέας, ὁ πρέσβης, ὁ φούραρος, ἡ θεότητα, ἡ ζάχαρη, ἡ δύναμη, ἡ γιαγιά, ἡ ὄκα κλπ.

Στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ ὄλα τ' ἀρσενικά ἀνεξαιρέτως κλίνονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, χωρὶς δηλ. τὸ τελικὸ -ς στὶς ἄλλες πτώσεις (γενική, αἰτιατική καὶ κλητική), π.χ. ταμίας - ταμία, νικητής - νικητῆ, ψωμάς - ψωμά, φούραρος - φούραρη, συγγραφέας - συγγραφέα, πρέσβης - πρέσβη κλπ. Τὸ ἴδιο κλίνονται καὶ τὰ θηλυκά παίρνοντας στὴ γενική ἕνα -ς, ἐνῶ τίς ἄλλες πτώσεις (ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική) τίς ἔχουν ἴδιες, π.χ. καρδιά - καρδιάς, ψυχή - ψυχῆς, ζάχαρη - ζάχαρης, θεότητα - θεότητας, δύναμη - δυνάμης, σκέψη - σκέψης, ὄκα - ὄκας, γιαγιά - γιαγιάς κλπ.

Σύμφωνα μὲ τὸ πῶς κλίνονται στὸν πληθυντικὸ τὰ ὀνόματα τῆς α' κλίσης χωρίζονται: α) σὲ ἰσοσύλλαβα, γιατί ἔχουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν στὸν ἐνικὸ καὶ πληθυντικό· β) σὲ ἀνισοσύλλαβα, γιατί ἔχουν μιὰ συλλαβὴ παραπάνω στὸν πληθυντικὸ καὶ γ) σὲ ἀρχαιοκλίτα, γιατί τὰ ὀνόματα αὐτά, ποὺ μεταπλάστηκαν σὲ πρωτόκλιτα ἀπὸ τὴν ἀρχαία τρίτη κλίση, στὸν πληθυντικὸ διατηροῦν τὴν ἀρχαία τους κλίση (συγγραφέας - συγγραφεῖς, δύναμη - δυνάμεις κλπ.).

Στὴν πρώτη κλίση πρέπει νὰ καταταχτοῦν ἀκόμα τὰ λίγα ὀνόματα ἀρσεν. σὲ -ους καὶ -ες καὶ θηλυκά σὲ -ου καὶ -ε, π.χ. παπούς, καναπές, ἄλεπού, νενέ, γιατί στὸν ἐνικὸ κλίνονται ὅπως τ' ἀντίστοιχα ἀρσενικά καὶ θηλυκά, καὶ στὸν πληθυντικὸ ὅπως τ' ἀνισοσύλλαβα, μὲ μιὰ δηλ. συλλαβὴ παραπάνω, π.χ. ὁ παπούς - τοῦ παποῦ - οἱ παποῦδες, ὁ καναπές - τοῦ καναπέ - οἱ καναπέδες, ἡ ἄλεπού - τῆς ἄλεπούς - οἱ ἄλεπούδες, ἡ νενέ - τῆς νενές - οἱ νενέδες κλπ.

Ἔτσι ὁ μαθητὴς ποὺ θὰ διδαχτῆ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς νεοελληνικῆς στὸ γυμνάσιο, μὲ ὀρισμένες μόνο ἀφαιρέσεις στὴ νεοελληνικὴ πρώτη κλίση, θὰ ἔχη τὴν ἀρχαία πρώτη κλίση, ἀφοῦ καὶ ἡ νεοελληνικὴ καὶ ἡ ἀρχαία α' κλίση περιέχει ὀνόματα ἀρσενικά σὲ -ας καὶ -ης καὶ θηλυκά σὲ -α καὶ -η. Τὸ ἴδιο κι' ὁ μαθητὴς, ποὺ διδάχτηκε ἤδη τὸ κλιτικὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας, δὲν ἔχει παρὰ νὰ κἀνη ὀρισμένες προσθέσεις, γιὰ νὰ ἔχη τὴ νεοελληνικὴ α' κλίση. Ἐπιπλέον κι' ὁ ἕνας κι' ὁ ἄλλος θὰ ξέρουν ποῖ εἶναι τὸ παλιὸ πρότυπο καὶ ποῖ

¹ Α. Γ. Τσοπανάκη - Μ. Λεοβισσοπούλου, ὅπ. παραπ., σελ. 122.

καινούργιο ύλικό προσφέρει ή νεοελληνική. Νομίζω ακόμη πώς κι' από διδακτική άποψη τó πράγμα γίνεται πιο εύκολο και για τόν δάσκαλο και για τó μαθητή. Δέν πρόκειται νά διδάξη ή νά διδαχτή κανείς καινούργια πράγματα, παρά διατηρώντας τά παλιά πρότυπα νά κατατάξη και τó καινούργιο ύλικό τής γλώσσας μας.

Τó ίδιο και ή δεύτερη κλίση τής Νεοελληνικής περιέχει άρσενικά και θηλυκά σε -ος και οὐδέτερα σε -ο, σε -ι κι' έλάχιστα σε -υ. Περιλαμβάνει δηλ. τά άρσεν. και θηλ. σε -ος τής αρχαίας δεύτερης κλίσης καθώς και τά οὐδέτερα σε -(ι)ον τής αρχαίας που στη Νεοελληνική λήγουν σε -ο και -ι¹. Τó ίδιο και τά σε -υ (δάκρυ(δάκρυον, δίχτυ(δίκτυον²)).

Όλα τά δνόματα τής δεύτερης κλίσης άρσενικά, θηλυκά και οὐδέτερα σχηματίζουν τή γενική του ένικοῦ σε -ου.

Τέλος ή τρίτη κλίση τής νεοελληνικής περιέχει μόνο οὐδέτερα δνόματα: α) ίσοσύλλαβα, με τόν ίδιο αριθμό συλλαβών στον ένικό και πληθυντικό αριθμό (μέρος, έδαφος) και β) άνισοσύλλαβα με μιá συλλαβή παραπάνω στον πληθυντικό (π.χ. κύμα, όνομα, κρέας, γράψιμο, παρελθόν, γεγονός, όξυ) με ποικίλες καταλήξεις. Τά δνόματα αυτά είναι κυρίως τής αρχαίας τρίτης κλίσης³. Τ' άνισοσύλλαβα τής γ' κλίσης όχι μόνο στον πληθυντικό, αλλά και στη γενική του ένικοῦ έχουν μιá συλλαβή παραπάνω.

¹ Ανακεφαλαίωση.— Στόν ένικό αριθμό. Όλα τ' άρσενικά τής α' κλίσης χάνουν τó -ς στις άλλες πτώσεις (γενική, αίτιατική και κλητική), ενώ όλα τά θηλυκά παίρνουν στη γενική ένα -ς κι' έχουν τις άλλες πτώσεις όμοιες.

Όλα τά δνόματα τής β' κλίσης στη γενική έχουν τήν κατάληξη -ου. Τ' άρσενικά και θηλυκά χάνουν τó -ς στην αίτιατική και σχηματίζουν τήν κλητική σε -ε (μερικά σε -ο), ενώ τά οὐδέτερα έχουν τρεις πτώσεις (δνομαστική, αίτιατική και κλητική) όμοιες.

Τά τριτόκλιτα, σάν οὐδέτερα, έχουν κι' αυτά τρεις πτώσεις όμοιες.

¹ Για τήν προσέλευση τών όνομάτων σε -ι, -ο και -ος τής νεοελληνικής βλ. πρόσκειρα Ν. Π. Ανδριώτη, Έτυμολογικό Λεξικό τής Κοινής Νεοελληνικής (Αθήνα 1951), σελ. 79, 169 - 170 και 176.

² Τó βραδύ είναι από τó οὐδέτερο του άρχ. επιθ. βραδύς - βραδεία - βραδύ με άνεβασμό του τόνου. Βλ. Ν. Π. Ανδριώτη, όπ. παραπ., σελ. 38.

³ Τ' άρσενικά και θηλυκά τής αρχαίας τρίτης κλίσης μεταπλάστηκαν σε πρωτόκλιτα.

Τὰ ἰσοσύλλαβα κάνουν τὴ γενική σὲ *-ους* καὶ τ' ἀνισοσύλλαβα μὲ μιὰ συλλαβὴ παραπάνω σὲ *-τος*, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σὲ *-υ*, ποὺ κάνουν σὲ *-ος*.

Στὸν πληθυντικὸ. Ὅλα τὰ πρωτόκλιτα ἔχουν ἑμοιες τὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική: τὰ ἰσοσύλλαβα μὲ τὴν κατάληξη *-ες*, τ' ἀνισοσύλλαβα μὲ τὴν κατάληξη *-δες* καὶ τ' ἀρχαιοκλιτα μὲ τὴν κατάληξη *-εις*.

Τὰ δευτερόκλιτα ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ σχηματίζουν ὀνομαστική καὶ κλητικὴ σὲ *-οι* καὶ αἰτιατικὴ σὲ *-ους*. Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὀνομαστική, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ ἑμοιες, σὲ *-α*.

Τὰ τριτόκλιτα. ὅαν οὐδέτερα ἔχουν τρεῖς πτώσεις ἑμοιες (ὄνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ.). Τὰ ἰσοσύλλαβα σχηματίζονται μὲ τὴν κατάληξη *-η* καὶ τ' ἀνισοσύλλαβα μὲ τὴν κατάληξη *-ια*. Τὰ σὲ *-υ* κάνουν σὲ *-α*. Ἡ γενική καὶ τῶν τριῶν κλίσεων κάνει σὲ *-ων* (Περισσότερα, καθὼς καὶ γιὰ τὸν τονισμό, ¹ βλ. στίς παρατηρήσεις κάθε κλίσης).

Τὸ τελικὸ *-ν*

Πολὺ ὀρθὰ ὁ κ. Τσοπανάκης παρατηρεῖ ² ὅτι γιὰ τὸ τελικὸ *-ν* ἐπιβάλλεται μιὰ ἐνοποίηση στὴ γραφὴ τοῦ ἄρθρου τοῦλάχιστο. Νὰ γράψουμε δηλ. *τόν, τήν* στὴν αἰτιατικὴ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἄρθρου, γιὰ ν' ἀποφύγουμε κυρίως τὴ σύγχυση ἀνάμεσα στὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ οὐδέτερο. Νομίζω πῶς σύγχυση μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο μὲ τ' ἀρσενικά σὲ *-ος* καὶ τὰ οὐδέτερα σὲ *-ο*. Προέρχεται δηλ. ἡ σύγχυση ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα ποὺ ἔχει ἡ αἰτιατικὴ ἐνικοῦ τῶν ἀρσενικῶν σὲ *-ος* (*τόν ἄνθρωπο*) καὶ ἡ αἰτιατικὴ τῶν οὐδετέρων σὲ *-ο* (*τὸ πρόσωπο*). Ὑπάρχει δηλ. φόβος ὀνόματα ἀρσενικά (σὲ *-ος*) νὰ τὰ πάρῃ κανεὶς γιὰ οὐδέτερα ³. Γι' αὐτὸ προτείνω, τὸ τελικὸ *-ν* νὰ γράφεται ἀνεξαίρετα μόνο στὴν αἰτιατικὴ τῶν ἀρσενικῶν σὲ *-ος* γιὰ ν' ἀποφεύγεται ἡ σύγχυση. Κατὰ τὰ ἄλλα, νομίζω, πρέπει νὰ γράφεται μόνο πρὶν ἀπὸ τίς ὀρισμένες περιπτώσεις (π.χ. πρὶν ἀπὸ φωνῆεν καὶ τὰ ψιλὰ *κ, π, τ*, ποὺ ἠχηροποιῶνται) ⁴.

Τελειώνοντας τὰ λίγα τούτα εἰσαγωγικὰ ὀφείλω νὰ πῶ πῶς τὸ ὄλικὸ ποὺ χρησιμοποιοῦ στὰ παραδείγματα εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κ. Τσοπανάκη.

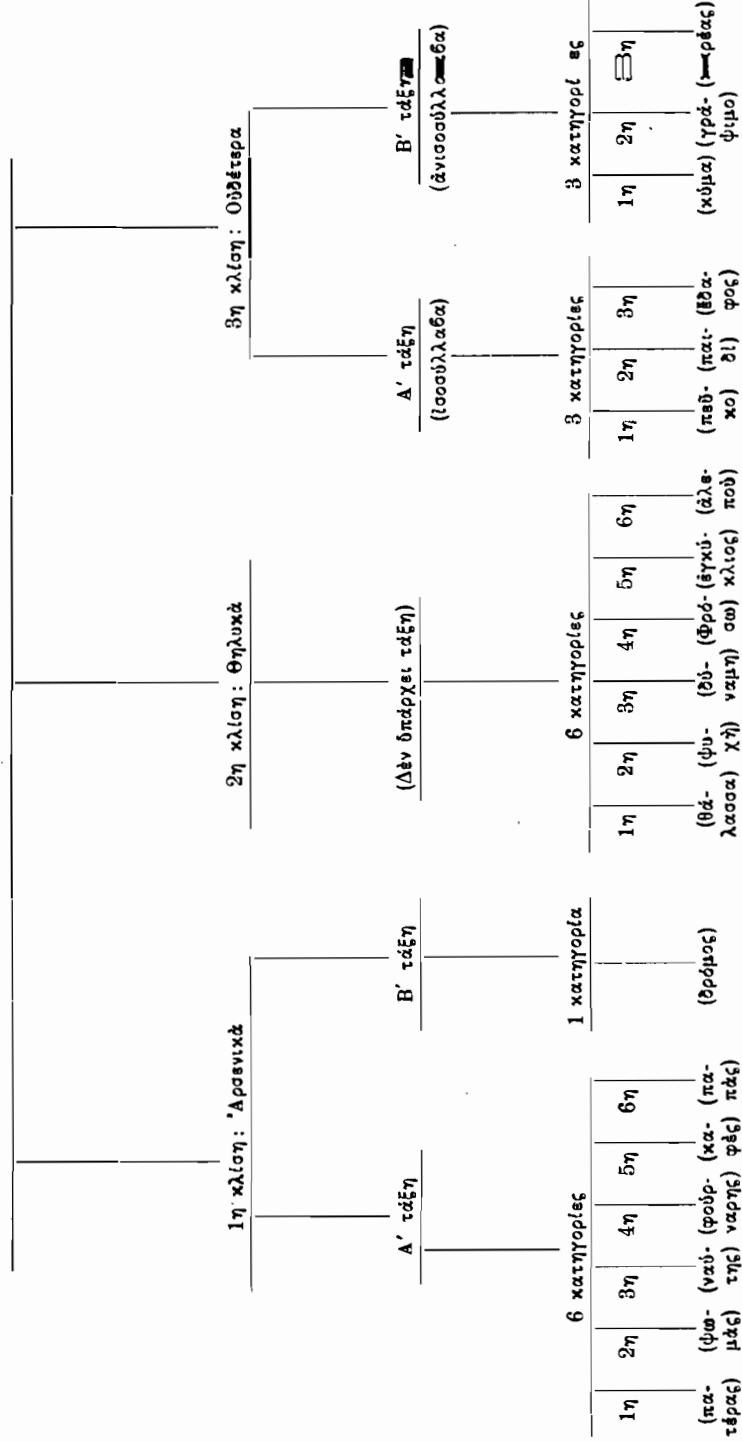
¹ Βλ. καὶ Α. Γ. Τσοπανάκη - Μ. Λοβιανοπούλου, *ὄπ. παραπ.*, σελ. 130 - 131.

² Στὸ ἴδιο, σελ. 131.

³ Στὸ ἴδιο, σελ. 132 (ὁποσημ.) βλ. τὸ παράδειγμα: «κάθεται κάτω ἀπὸ ἓνα πολυέλιον· ἔξαφνα τὸ πολυέλιον πίπτει», ἐνῶ εἶναι ἀρσ. ὁ πολυέλιος.

⁴ Στὸ ἴδιο, σελ. 131.

Κλίση ονομάτων (Σύστημα Τριανταφυλλίδη)

(Εκτός απ' αυτά υπάρχουν και τα λεγόμενα: αρχαιολόγια, ιστορία, γεω, όξυ, όξυ) που αποτελούν στην πράξη άλλες κατηγορίες).

Κλίση ονομάτων (Σύνθημα Τσοπανάκη)

1η κλίση	2η κλίση	3η κλίση	4η κλίση	5η κλίση	6η κλίση
<p>Ἄρσενικά σέ -ας καί -ης καί θηλυ- κά σέ -α, -ῆ, -ω (πατέρας, ναύτης, καρδιά, ψυχῆ, Φρόσω)</p>	<p>Ἄρσενικά-θηλυκά σέ -ος καί οὐδέτερα σέ -ο, -ι (σὺρανός, ἐγκύκλιος, βουνό, παιδί)</p>	<p>Ἄρσενικά σέ -ς, -ῆς, -ας καί θη- λυκά σέ -α, -ού, -έ (νοικοκύρης, βο- ριάς, παπάς, δικά, ἀλεπού, νεφέ)</p>	<p>Οὐδέτερα ἀνισούλ- λαδα σέ -ς, -ον, -ο, -α (κύμα, παρελθόν, κρέ- ας, γηγονός, γράψιμο)</p>	<p>Ἄρσενικά σέ -σας, -ῆς καί θηλυκά σέ -ῆ (συγγραφέας, πρέ- σβης, δύναμη)</p>	<p>Οὐδέτερα σέ -ος (μέρος)</p>

Προτεινόμενο σύστημα

Α' κλίση	Β' κλίση	Γ' κλίση
<p>Ἀρσενικά σέ -ας καί -ης καί θηλυκά σέ -α καί -η</p>	<p>Ἀρσενικά καί θηλυκά σέ -ος καί οὐδέτερα σέ -ο καί σέ -ι (κι' ἐλάχιστα σέ -υ): οὐρανός, δρόμος, ἀγγέλος— ἄν- κύκλιος — βουνό, πέλεκυ, πρό- σωπο, παιδί, τραγούδι, σίδερο (δίχτυ).</p>	<p>Οὐδέτερα</p>
<p>Ἰσοσύλλαβα: πατέρας, ταμίας, φύ- λακας, νικητής, ναύ- της — καρδιά, ὄρα, θάλασσα, ψυχή, νί- κη, ζάχαρη, θεότητα.</p>	<p>Ἀρχαιόκλιτα: Ἰσοσύλλαβα: φωμιάς, νοικοκύρης, φούρνισης, γανωμα- τής, λυγιστής — δικά, γιαγιά. Σύμφωνα μ' αὐτά: ἄρα, σέ -ους καί -ες καί θηλ. σέ -ον καί -ε παπούς, καναπές — ἀλεπού, γενέ).</p>	<p>Ἀνισοσύλλαβα σέ -ος: Ἰσοσύλλαβα σέ -ος: μέρος, ἔδαφος. Ἀνισοσύλλαβα σέ -α, -ας, -ο, -ον, -οφ, -υ: κύμα, δρομα, κρέας, γράφιμο, παρθε λιδόν, γεγονός, δέξ'. Ἰσοσύλλαβα σέ -ος: μέρος, ἔδαφος.</p>

Α' ΚΛΙΣΗ

Ἡ πρώτη κλίση περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά σὲ -ας καὶ -ης [ἀλλὰ καὶ σὲ -οὺς καὶ -ές] καὶ θηλυκὰ σὲ -α καὶ σὲ -η [ἀλλὰ καὶ σὲ -οὺ καὶ σὲ -έ]. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσης χωρίζονται σὲ ἰσοσύλλαθα (ποῦ ἔχουν δηλ. ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν ἐνικό καὶ πληθυντικό), σὲ ἀνισοσύλλαθα (ποῦ στὸν πληθυντικὸ ἔχουν μιὰ συλλαβὴ παραπάνω) καὶ σὲ ἀρχαϊκόκλιτα (ποῦ στὸν πληθυντικὸ κλίνονται ὅπως στὴν ἀρχαία. Γι' αὐτὰ βλ. παρακάτω στὶς παρατηρήσεις).

Παραδείγματα

Α' Ἴσοσύλλαθα

α) Ἀρσενικά σὲ -ας καὶ σὲ -ης

Ἐνικός ἀριθμός

ὁ	πατέρας	ταμίας	φύλακας	νικητῆς	ναύτης
τοῦ	πατέρα	ταμία	φύλακα	νικητῆ	ναύτη
τὸν	πατέρα	ταμία	φύλακα	νικητῆ	ναύτη
(ὦ)	πατέρα	ταμία	φύλακα	νικητῆ	ναύτη

Πληθυντικός ἀριθμός

οἱ	πατέρες	ταμίες	φύλακες	νικητῆς	ναῦτες
τῶν	πατέρων	ταμιῶν	φυλάκων	νικητῶν	ναυτῶν
τούς	πατέρες	ταμίες	φύλακες	νικητῆς	ναῦτες
(ὦ)	πατέρες	ταμίες	φύλακες	νικητῆς	ναῦτες

β) Θηλυκὰ σὲ -α καὶ σὲ -η

Ἐνικός ἀριθμός

ἡ	καρδιά	ᾠρα	θάλασσα	ψυχὴ	νίκη	ζάχαρη	θεότητα
τῆς	καρδιάς	ᾠρας	θάλασσας	ψυχῆς	νίκης	ζάχαρης	θεότητας
τὴν	καρδιά	ᾠρα	θάλασσα	ψυχὴ	νίκη	ζάχαρη	θεότητα
(ὦ)	καρδιά	ᾠρα	θάλασσα	ψυχὴ	νίκη	ζάχαρη	θεότητα

Πληθυντικός ἀριθμός

οἱ	καρδιές	ᾠρες	θάλασσες	ψυχές	νίκες	ζάχαρες	θεότητες
τῶν	καρδιῶν	ᾠρῶν	θαλασσῶν	ψυχῶν	νικῶν		θεοτήτων
τις	καρδιές	ᾠρες	θάλασσες	ψυχές	νίκες	ζάχαρες	θεότητες
(ὦ)	καρδιές	ᾠρες	θάλασσες	ψυχές	νίκες	ζάχαρες	θεότητες

B' Ἀνισοσύλλαβα

α) Ἀρσενικά σέ -ας καὶ σέ -ης

Ἐνικός ἀριθμός

ὁ	ψωμάς	νοικοκύρης	φούρναρης	γανωματῆς	λυριστῆς
τοῦ	ψωμά	νοικοκύρη	φούρναρη	γανωματῆ	λυριστῆ
τὸν	ψωμά	νοικοκύρη	φούρναρη	γανωματῆ	λυριστῆ
(ὦ)	ψωμά	νοικοκύρη	φούρναρη	γανωματῆ	λυριστῆ

Πληθυντικός ἀριθμός

οἱ	ψωμάδες	νοικοκύρηδες	φουρνάρηδες	γανωματῆδες	λυριστάδες
τῶν	ψωμάδων	νοικοκύρηδων	φουρνάρηδων	γανωματῆδων	λυριστάδων
τοὺς	ψωμάδες	νοικοκύρηδες	φουρνάρηδες	γανωματῆδες	λυριστάδες
(ὦ)	ψωμάδες	νοικοκύρηδες	φουρνάρηδες	γανωματῆδες	λυριστάδες

β) Θηλυκά σέ -α

Ἐνικός ἀριθμός

ἡ	ὀκὰ	γιαγιά
τῆς	ὀκᾶς	γιαγιάς
τὴν	ὀκὰ	γιαγιά
(ὦ)	ὀκὰ	γιαγιά

Πληθυντικός ἀριθμός

οἱ	ὀκάδες	γιαγιάδες
τῶν	ὀκάδων	γιαγιάδων
τις	ὀκάδες	γιαγιάδες
(ὦ)	ὀκάδες	γιαγιάδες

Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνισοσύλλαβα κλίνονται καὶ τὰ ἀρσενικά σέ -οὺς καὶ -ές καὶ τὰ θηλυκά σέ -οὺ καὶ -έ.

Παραδείγματα

α) Ἀρσενικά

β) Θηλυκά

Ἐνικός ἀριθμός

ὁ	παπούς	καναπές	ἡ	ἀλεπού	νενέ
τοῦ	παπού	καναπέ	τῆς	ἀλεπούς	νενές
τὸν	παπού	καναπέ	τὴν	ἀλεπού	νενέ
(ὦ)	παπού	καναπέ	(ὦ)	ἀλεπού	νενέ

Πληθυντικός ἀριθμός

οἱ	παπούδες	καναπέδες	οἱ	ἀλεπούδες	νενέδες
τῶν	παπούδων	καναπέδων	τῶν	ἀλεπούδων	νενέδων
τοὺς	παπούδες	καναπέδες	τις	ἀλεπούδες	νενέδες
(ὦ)	παπούδες	καναπέδες	(ὦ)	ἀλεπούδες	νενέδες

Γ' Ἀρχαϊκόκλιτα

α) Ἀρσενικά σὲ -ας καὶ -ης

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
δ	συγγραφέας	πρέσβης	οἱ	συγγραφεῖς	πρέσβεις
τοῦ	συγγραφέα	πρέσβη	τῶν	συγγραφέων	πρέσβειων
τὸν	συγγραφέα	πρέσβη	τούς	συγγραφεῖς	πρέσβεις
(ὦ)	συγγραφέα	πρέσβη	(ὦ)	συγγραφεῖς	πρέσβεις

β) Θηλυκά σὲ -η

Ἐνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
ἡ	δύναμη	σκέψη	οἱ	δυνάμεις	σκέψεις
τῆς	δύναμης	σκέψης	τῶν	δυνάμεων	σκέψεων
τὴν	δύναμη	σκέψη	τίς	δυνάμεις	σκέψεις
(ὦ)	δύναμη	σκέψη	(ὦ)	δυνάμεις	σκέψεις

Παρατηρήσεις

1. Ὅλα τ' ἀρσενικά (ἰσοσύλλαβα, ἀνισοσύλλαβα καὶ ἀρχαϊκόκλιτα) τῆς α' κλίσης στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ χάνουν τὸ τελικὸ -ς στὴ γενική, αἰτιατική καὶ κλητική. Ἀντίθετα τὰ θηλυκὰ παίρνουν -ς στὴ γενική. Τ' ἀρσενικά ἔχουν ὅμοιες τὴ γενική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ ἐνικοῦ¹, ἐνῶ τὰ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴν αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ ἐνικοῦ ὅμοιες μὲ τὴν ὀνομαστική.

2. Τῶν ἰσοσυλλάβων καὶ ἀρσ. καὶ θηλυκῶν ἡ ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική πληθυντικοῦ λήγει σὲ -ες. Ἡ γενική πληθ. τῶν περισσοτέρων θηλυκῶν καὶ τῶν ἀρσ. ποῦ λήγουν σὲ -ίας τονίζεται: στὴ λήγουσα, λ.χ. ταμιῶν, λοχιῶν, ὠρῶν, θαλασσῶν². Ἔτσι καὶ τὰ δυσύλλαβα παροξύτονα: ἀντρας - ἀντρῶν, μήνας - μηνῶν.

3. Τὰ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα ἰσοσύλλαβα σὲ -ας στὴ γενική πληθ. τονίζονται στὴν παραλήγουσα: πατέρων, φυλάκων³.

4. Δὲν σχηματίζουν σχεδὸν πληθυντικὸ τὰ παροξύτονα ἰσοσύλλαβα θηλυκὰ σὲ -η καὶ μάλιστα γενική: ζάχαρη - (ζάχαρες) ἀλλὰ ὄχι ζαχα-

¹ Μὲ τὴ διαφορά πῶς στὴ γενική τὰ ὀξύτονα ἔχουν περισπωμένη: τοῦ νικητῆ, τοῦ λυριστῆ, τοῦ παποῦ.

² Ὅπως ἐηλ. καὶ στὴν ἀρχαία πρώτη κλίση.

³ Κι' ὁ τονισμὸς αὐτὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν τονισμὸ τῆς γεν. πληθ. τῶν τριτοκλίτων τῆς ἀρχαίας.

ρῶν. Μερικά ἀπὸ ὅσα κλίνονται σύμφωνα μὲ τὸ ζάχαρη, ὅπως: βάφτιση, κλειδώση κλπ. σχηματίζουν πληθυντικὸ καμιά φορὰ ὅπως τ' ἀρχαιοκλιτα (πρβλ. 9η παρατήρηση παρακάτω): δύναμη-δυνάμεις, δηλ. βαφτίσεις, κλειδώσεις καὶ ὕστερα καὶ γενική: βαφτίσεων, κλειδώσεων.

5. Ὅλα τ' ἀνισοσύλλαβα δξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα ἄρσ. καὶ θηλυκὰ ἔχουν στήν ὀνομαστ., αἰτιατ. καὶ κλητική τοῦ πληθ. τὴν κατάληξη -δες, ποὺ μπαίνει μετὰ τὴν ἀφαίρεση τῆς κατάληξης -ς γιὰ τ' ἀρσενικά καὶ ἀπευθείας στήν ὄν. ἐνικοῦ γιὰ τὰ θηλυκὰ: ψωμάς-ψωμάδες, νοικοκύρης-νοικοκύρηδες, παπούς-παπούδες, ὄκα-ὄκαδες, γιαγιά-γιαγιάδες. Τονίζονται κατὰ κανόνα ὅπου καὶ ἡ ἐνική ὀνομαστική. Μόνο τὰ προπαροξύτονα ἄρσ. σέ -ης (φουρνάρης) σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς προπαραλήγουσας μετακινοῦν τὸν τόνο σὲ ὄλο τὸν πληθυντικὸ στήν καινούργια προπαραλήγουσα (οἱ φουρνάρηδες, ἰῶν φουρνάρηδων κλπ.).

Καὶ μερικά παροξύτονα σέ -ας (ποὺ κλίνονται σύμφωνα μὲ τὸ ψωμάς) στὸν πληθυντικὸ ἐπίσης μετακινοῦν τὸν τόνο στήν καινούργια παραλήγουσα: ρήγας-ρηγάδες, κάλφας-καλφάδες-καλφάδων, τσελιγκας-τσελιγκάδες-τσελιγκάδων.

Μερικά δξύτονα σέ -ῆς κάνουν πληθ. σέ -άδες: λυριστής-λυριστάδες, βουτηχτής-βουτηχτάδες. Καὶ μερικά παροξύτονα σέ -ας σχηματίζουν πληθ. σέ -ηδες: χάχας-χάχηδες.

6. Γὰ ἀρσενικά σέ -ους καὶ -ες καὶ τὰ θηλυκὰ σέ -α, -ου καὶ -ε εἶναι πολὺ λίγα κι' ὄλα δξύτονα.

7. Θηλυκὰ σέ -ε εἶναι μόνο δύο: νενέ, βαλιδὲ καὶ μπήκαν στήν ἑλληνική ἀπὸ τὴν τούρκικη.

8. Μερικά οὐσιαστικά σέ -της σχηματίζουν πληθυντικὸ σύμφωνα καὶ μὲ τὰ ἰσοσύλλαβα καὶ μὲ τὰ ἀνισοσύλλαβα: ὁ χτίστης-οἱ χτίστες καὶ χτισιάδες, ὁ μαθητής-οἱ μαθητὲς καὶ μαθητιάδες, ὁ πρᾶματιεντής-οἱ πρᾶματιεντὲς καὶ πρᾶματιεντιάδες, ἀφέντης-ἀφέντηδες καὶ ἀφεντιάδες, δεσπότης-δεσποτὲς καὶ δεσποτιάδες κ.ἄ.

9. Τ' ἀρχαιοκλιτα διατηροῦν τὸν πληθυντικὸ τους ἀνέπαφο, ὅπως δηλ. ἦταν στήν ἀρχαία γ' κλίση. [Στὴν ὄνομ., αἰτιατ. καὶ κλητ. ὑπάρχει καὶ ἡ λαϊκὴ κλίση σέ -ες: ἐνθύμησες, τάξες· πρβλ. τὴν 4η παρατήρηση]. Γὰ θηλυκὰ σέ -η (ἀρχαία σέ -οις, -υις, -εις) γράφονται καὶ μὲ -ι: δύναμι. Ὅσοι χρησιμοποιοῦν τὸν τύπο αὐτὸ τῆς ὀνομαστ. σχηματίζουν καὶ τὴν γεν. ἐνικοῦ σέ -εως: δυνάμεως καὶ τὴν αἰτ. σέ -ι: δύναμι.

Σύμφωνα μὲ τὸ πατέρας κλίνονται τὰ: αἰθέρας, κανόνας, λιμένας, πυθμένας, σωλήνας, κλητήρας, λαμπτήρας, νιπτήρας, ὄδοστρωτήρας, ἀγκώνας, ἀγώνας, αἰώνας, ἐλαιώνας, ξενώνας, στρατώνας, χειμῶνας, ἐνεστῶτας, ἰδρώτας κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ φύλακας τὰ: ἦρωας, ἄμβωνας, ἄρχοντας, γέροντας, γείτονας, θώρακας, κλήδονας, ρήτορας, πρόσφυγας κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ νικητῆς τὰ: ἀγροαστῆς, δανειστῆς, ἐθελοντῆς, ζυγιστῆς, θαυμαστῆς, θεμελιωτῆς, μαθητῆς, νοικιαστῆς, πολεμιστῆς, προμηθευτῆς, προσκυνητῆς, φοιτητῆς κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ναύτης τὰ: ἀγωγιάτης, ἀσθέστης, γρανίτης, διαβάτης, δυναμίτης, ἐπιβάτης, ἐργάτης, καθρέφτης, κλέφτης, κοκκύτης, κυβερνήτης, μεσίτης, πολίτης, ράφτης, σύρτης, φράχτης κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ καρδιά κλίνονται τὰ: ἀνηλιά, ἀρχιχροιά, ἀχλαδιά, ἀρχοντιά, δουλειά, δροσιά, καρυδιά, κουταλιά, μαγιά, μηλιά, ὁμορφιά, παλληκαριά, παπαδιά, πρωτομαγιά, σταλαματιά, τριανταφυλιά, φορά, φωτιά, φωλιά κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ὄρα κλίνονται τὰ: γλώσσα, δίψα, δόξα, καλόδα, καμήλα, λύρα, μοίρα, πάπια, πείνα, πλατεία, ρίζα, σπίθα, τρύπα, χελώνα, χώρα, ψάθα, νύχτα, πλάκα, σφήνα, σφίγγα, τρίχα, φλέβα, φλόγα, κρέμα, σκάλα κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ θάλασσα κλίνονται τὰ: ἄγκυρα, αἴθουσα, δίαιτα, μέλισσα, τράπεζα, ὑποτείνουσα, χίμαιρα κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ψυχή τὰ: ἀδερφή, ἀλλαγῆ, ἀρχή, βοή, βοσκή, βροχή, γραμμῆ, διακοπή, ἐκατοστή, ἐπιγραφή, ζωή, κραυγή, ὄρμη, παραμονή, πηγῆ, προκοπή, προσταγή, σαρχοστή, σιωπή, συλλογῆ, τιμῆ, τροφή, ὑπομονή, φυγή, φωνή, χαραυγῆ κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ νίκη τὰ: ἀγάπη, ἄκρα, ἀνάγκη, βλάβη, βράση, βρύση, γνώση, δέση, δίκη, ἐξαδέρφη, ζέστη, θερμῆ, κόρη, κόψη, λάσπη, λύπη, μέση, μύτη, νύφη, πλάση, πλάτη, πλύση, πλώρη, ράχη, στάχτη, στρώση, τέχνη, τόλμη, τύχη, φήμη, χάρη κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ζάχαρη τὰ: (ἀνοιξη), ἀντάμωση, βάφτιση, γέμιση, θύμηση, καλοπέραση, σταύρωση, κλείδωση, κούραση, κουφόβραση, ξεφάντωση, πέραση, χώνεψη, φώτιση κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ θεότητα τὰ: ἀγνότητα, ἀθωότητα, βαθύτητα, γενικότητα, ἐνότητα, ζωτικότητα κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ψωμιάς κλίνονται τὰ: βοριάς, βραχνάς, παπάς, πευκιάς, σκαφτιάς κ.ἄ. Ὅμοια κλίνονται καὶ τὰ παροξύτονα σὲ -ας, ποὺ εἶναι λίγα: ρήγας, κάλφας, τὰ προπαροξύτονα: τσέλιγκας, πρωτόπαπας, φραγκόπαπας (βλ. καὶ 5η παρατ.).

Σύμφωνα με τὸ νοικοκύρης τὰ: βεζίρης, γκιόνης, μανάβης, μουσαφίρης, βαρκάρης, περιβολάρης, καμαριέρης, παπούλης, πατερούλης κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ φούθναρης κλίνεται τό: κοτζάμπασης.

Σύμφωνα με τὸ γανωματῆς τά: καφετζῆς, μπαλωματῆς, πεταλω-
τῆς καὶ ἄλλα ἐπαγγελματικὰ παράλληλα σὲ -τῆς.

Σύμφωνα με τὸ λυριστῆς τά: βιυτηχτῆς κ.ἄ., ποὺ σχηματίζουν
τὸν πληθυντικὸ σὲ -άδες καὶ ὄχι -ῆδες.

Σύμφωνα με τὰ δικά καὶ γιαιδιά τά: κυρά, μαμά, νταντά κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ παποῦς τά: νοῦς, ροῦς (χωρὶς πληθ.).

Σύμφωνα με τὸ καναπές τά: καφές, λεκές, μιναρές, χασές κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ἄλεποῦ τά: μαϊμού, παραμυθού, φουφοῦ κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ ιενέ τό: βαλιδέ.

**Αρχαιόκλιτα*.— Σύμφωνα με τὸ συγγραφέας κλίνονται τά: δεκα-
νέας, ἀμφορέας, γραμματέας, γραφέας, διανομέας, εἰσαγωγέας, κου-
ρέας, σκαπανέας (ἀρχαῖα σὲ -εῦς, -έως).

Σύμφωνα με τὸ δύναμη τά: ἀίσθηση, ἀνάκριση, ἀντίληψη, ἀπό-
φαση, γέννηση, διάθεση, διαίρεση, εἶδηση, εἰδοποίηση, εἰσπραξη,
ἔνωση, ἐξαίρεση, ἐξήγηση, ἔπαυλη, ἐπίσκεψη, εὐχαρίστηση, θέληση,
κατάληξη, κατάνυξη, κίνηση, παράσταση, παράδοση, συγκίνηση, συν-
εἶδηση, σύνταξη, ὑπόθεση κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ σκέψη τά: ἄρση, γνώση, δράση, δύση, θέση, θλίψη,
κλίση, κράση, κρίση, λέξη, λύση, πλήξη, πύλη, πράξη, στέγη, στίξη,
σχέση, τάξη, φράση, φύση, χρήση, ψύξη κ.ἄ.

Τὸ δεσποινίς χρησιμοποιεῖται κυρίως στὴν ὀνομαστικὴ (κάνει καὶ
ἢ δεσποινίδα) καὶ κλητικὴ γενικὴ τῆς δεσποινίδος (καὶ -δας), αἰτιατ.
τῆ δεσποινίδα.

Κύρια Ὄνόματα

Σύμφωνα με τὴν πρώτη κλίση κλίνονται καὶ κύρια ὀνόματα ἀρσε-
νικά καὶ θηλυκά, βαφτιστικά ἢ ἐπώνυμα. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τίς κατα-
λήξεις -ας καὶ -ης καὶ τὰ θηλυκά -α καὶ -η. Ἐδῶ ἀνήκουν καὶ τὰ θη-
λυκά σὲ -ω, ποὺ εἶναι ὀξότονα ἢ παροξύτονα.

Παράδειγματα

α) Ἀρσενικά

Ἐνικός ἀριθμός

δ	Λεωνίδας	Δούκας	Παλαμᾶς	*Ανέστης	Ραγκαθῆς	Μαυρίδης
τοῦ	Λεωνίδα	Δούκα	Παλαμᾶ	*Ανέστη	Ραγκαθῆ	Μαυρίδη
τὸν	Λεωνίδα	Δούκα	Παλαμᾶ	*Ανέστη	Ραγκαθῆ	Μαυρίδη
(ὦ)	Λεωνίδα	Δούκα	Παλαμᾶ	*Ανέστη	Ραγκαθῆ	Μαυρίδη

β) Θηλυκά

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ῆ	Μαρία	Νίκη	Φρόσω
τῆς	Μαρίας	Νίκης	Φρόσως
τὴν	Μαρία	Νίκη	Φρόσω
(ῶ)	Μαρία	Νίκη	Φρόσω

Παρατηρήσεις

1. Ὅλα τὰ κύρια ὀνόματα τῆς 1ης κλίσης κλίνονται ἕπως τ' ἀντίστοιχα οὐσιαστικά τῆς πρώτης κλίσης μὲ τὴ διαφορὰ ἔτι σπάνια σχηματίζουν πληθυντικό. Τ' ἀρσενικά στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ χάνουν τὸ -ς κι' ἔχουν τὶς ἄλλες πτώσεις ἴσμοιες, καὶ τὰ θηλυκά στὴ γεν. ἐν. παίρνουν ἓνα -ς κι' ἔχουν τὶς ἄλλες πτώσεις ἴσμοιες.

2. Τ' ἀρσενικά, ἔταν χρειαστῆ νὰ σχηματίσουν πληθυντικό, κλίνονται σύμφωνα μὲ τ' ἀνισοσύλλαβα οὐσιαστικά τῆς 1ης κλίσης: οἱ Ἀνέστηδες, οἱ Ραγκαβῆδες, οἱ Παλαμάδες, οἱ Δούκηδες (καὶ Δουκάδες). Κάνουν πληθυντικό κανονικά σὲ -ηδες ἢ σὲ -ηδες ἢ σὲ -ήδες (Ραγκαβῆδες) καὶ σὲ -αδες ἢ σὲ -αδες ἢ σὲ -ές (Παλαμάδες).

3. Τὰ προπαροξύτονα κύρια ὀνόματα σὲ -ας καὶ -ης σχηματίζουν πληθυντικό σὲ -αῖοι: Μπούρμπαρας-αῖοι.

4. Τὰ θηλυκά κύρια ὀνόματα σχηματίζουν πληθυντικό, ἔταν χρειαστῆ, σύμφωνα μὲ τὰ ἰσοσύλλαβα θηλυκά οὐσιαστικά τῆς 1ης κλίσης: οἱ Μαρίες κλπ. Σχηματισμὸς πληθυντικοῦ εἶναι δύσκολος στὰ θηλυκά σὲ -ω' μόνο τὸ ὄνομα Φρόσω σχηματίζει εὐκόλα πληθυντικό σὲ -ες: Φρόσες.

5. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπώνυμα ἢ τοπωνύμια, ποὺ τελειώνουν σὲ -ες καὶ σὲ -ου, καὶ κλίνονται ἕπως τὰ οὐσιαστικά σὲ -ες (καναπές) καὶ -οὺς (παπούς). Τέτοια ὀνόματα εἶναι πολὺ λίγα: Τσελεμεντές, Περλεπές, Μικές. Σὲ -ου εἶναι τὰ: Καμπούρογλου, Σικίρογλου κ.ἄ., ποὺ ἔχουν τούρκικη κατάληξη καὶ παραμένουν σ' ἕλες τὶς πτώσεις στὸν ἴδιο τύπο (ἢ παίρνουν -ς στὴν ὀνομαστική). Ὁ πληθυντικὸς τῶν ὀνομάτων σὲ -ες μπορεῖ νὰ σχηματιστῆ μὲ τὴν κατάληξη -έδες: Τσελεμεντέδες, ἐνῶ τῶν ὀνομάτων σὲ -ου μὲ τὴν κατάληξη -αῖοι: Καμπουρογλαῖοι κ.ἄ.

6. Γιὰ νὰ σχηματιστῆ τὸ θηλυκὸ τῶν ἐπωνύμων χρησιμοποιεῖται ἡ γενική τοῦ ἀρσενικοῦ· π.χ. ῆ (κυρία) Μαυρίδη, Καρατζᾶ, Βογιατζῆ. Ὁ τύπος αὐτὸς παραμένει σ' ἕλες τὶς πτώσεις ὁ ἴδιος: τῆς Μαυρίδη, τὴν Καρατζᾶ.

Σύμφωνα με τὸ *Λεωνίδας* κλίνονται τά: *Αννίθας, *Αχιλλέας, *Αντρέας, *Ἡλίας, Μίνωας, Κίμωνας, Βρασίδης, Ζέρβας, Καρανίκας, Μαυρέας, Τζόβας, Χρηστέας κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Δούκας* τό: Νούκας κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Παλαμῆς* τά: Βηλαράς, Λαδάς, Πολυλάς, Σκουφάς κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ **Ανέσιης* τά: Γιάννης, Γιώργης, Γρηγόρης, Θανάσης, Ἰορδάνης, Παναγιώτης κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Ραγκαβῆς* τά: *Ανδροκλής, *Ἡρακλής, Θεμιστοκλής, Παναγής, Περικλής κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Μαυρίδης* τά: *Αβραμίδης, Βκλαωρίτης, Δραγούμης, Ἰωαννίδης, Μιασούλης, Τρικούπης κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Μαρία* τά: *Αθηνά, *Αναστασία, *Ἄννα, Γεωργία, Δέσποινα, Νανά, Σουλτάνα κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Νίκη* τά: *Αλίκη, *Ανδρονίκη, *Αφροδίτη, *Ελένη, *Ερμιόνη, Κυριακή, Φανή, Χρυσάνθη κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ *Φρόσω* τά: Μάρω, Μέλπω, Σμαρώ, Σωσώ, Φωφώ κ.ἄ.

Β' ΚΛΙΣΗ

*Ἡ δεύτερη κλίση περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ σέ -ος καὶ οὐδέτερα σέ -ο, σέ -ι (κι' ἐλάχιστα σέ -υ). Τ' ἀρσενικά εἶναι ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα. Τὰ θηλυκὰ εἶναι συνήθως παροξύτονα καὶ τὰ οὐδέτερα ὀξύτονα, παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα.

Παράδειγματα

α) *Αρσενικά

Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός			
ὁ	οὐρανός	δρόμος	οἱ	οὐρανοί	δρόμοι	ἄγγελοι
τοῦ	οὐρανοῦ	δρόμου	τῶν	οὐρανῶν	δρόμων	ἄγγέλων
τὸν	οὐρανὸ	δρόμο	τοὺς	οὐρανοὺς	δρόμους	ἄγγέλους
(ὦ)	οὐρανέ	δρόμε	(ὦ)	οὐρανοί	δρόμοι	ἄγγελοι

β) Θηλυκὰ

Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντικός ἀριθμός	
ἡ	ἐγκύκλιος	οἱ	ἐγκύκλιοι (ῆ -ες)
τῆς	ἐγκυκλίου	τῶν	ἐγκυκλίων
τὴν	ἐγκύκλιο	τίς	ἐγκυκλίους (-ες)
(ὦ)	(ἐγκύκλιε)	(ὦ)	(ἐγκύκλιοι)

γ) Οὐδέτερα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

τὸ βουνὸ	πεῦκο	πρόσωπο	παιδί	τραγούδι	σίδηρο	(δίχτυ
τοῦ βουνοῦ	πέυκου	προσώπου	παιδιοῦ	τραγουδιοῦ	σίδηρου	διχτυοῦ)
τὸ βουνὸ	πεῦκο	πρόσωπο	παιδί	τραγούδι	σίδηρο	δίχτυ
(ὦ) βουνὸ	πεῦκο	πρόσωπο	παιδί	τραγούδι	σίδηρο	δίχτυ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

τὰ βουνὰ	πεῦκα	πρόσωπα	παιδιὰ	τραγούδια	σίδηρα	δίχτυα
τῶν βουνῶν	πέυκων	προσώπων	παιδιῶν	τραγουδιῶν	σίδηρων	διχτυῶν
τὰ βουνὰ	πεῦκα	πρόσωπα	παιδιὰ	τραγούδια	σίδηρα	δίχτυα
(ὦ) βουνὰ	πεῦκα	πρόσωπα	παιδιὰ	τραγούδια	σίδηρα	δίχτυα

Παρατηρήσεις

1. Ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς β' κλίσης στὴ γενική τοῦ ἑν. παίρνουν τὴν κατάλ. -ου¹.

2. Ὁ τόνος στὰ ὀξύτονα καὶ παροξύτονα ἀρσ. σὲ -ος καὶ οὐδ. σὲ -ο διατηρεῖται στὴ θέση του σὲ ὅλες τὶς πτώσεις. Τὰ προπαροξύτονα ἀρσ. καὶ θηλ. σὲ -ος καὶ τὰ οὐδ. σὲ -ο στὴν γεν. τοῦ ἑν. καὶ πληθ. κατεβάξουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα. Καμιὰ φορὰ ἕμως (συνήθως στὸν ἐνικό), τὸν διατηροῦν στὴν ἴδια θέση: ἄγγελου, ἐγκύκλιου, πρόσωπου. Μερικὰ προπαροξύτονα οὐδέτ. σὲ -ο (σίδηρο) διατηροῦν τὸν τόνο στὴν προπαραλήγουσα καὶ στὴ γενική τοῦ ἑν. καὶ πληθ. (τοῦ σίδηρου, τῶν σίδηρων).

3. Τὰ ὀξύτονα καὶ παροξύτονα οὐδ. σὲ -ι στὴ γενική τοῦ ἑν. καὶ πληθ. τονίζονται στὴ λήγουσα (τραγουδιοῦ-τραγουδιῶν, παιδιοῦ-παιδιῶν). Σπάνια εἶναι τὰ προπαροξύτονα οὐδέτερα σὲ -ι: τὸ φίλντισι, τὸ γιούσουρι, γεν.: τοῦ φίλντισιοῦ-τὰ φίλντisia-τῶν φίλντισιῶν. Μερικὰ οὐδέτερα σὲ -ι, ποὺ ἔχουν φωνήεν πρὶν ἀπὸ τὸ -ι, σχηματίζουν τὴν γεν. τοῦ ἑν. καὶ τὸν πληθ. ἀναπτύσσοντας ἕνα -γ- ἀνάμεσα στὰ δύο φωνήεντα: φατ'-φαγιοῦ-φαγιά-φαγιῶν, τσαί-τσαγιοῦ-τσαγία-τσαγιῶν.

4. Τὰ ἀρσ. καὶ θηλ. στὴν αἰτιατική τοῦ ἑν. χάνουν τὸ -ς. Τὰ οὐδ. ἔχουν τρεῖς πτώσεις ἕμοιες (ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική).

5. Τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκά σχηματίζουν τὴν κλητική μὲ τὴν κατάληξη -ε. Μερικὰ ἕμως ἀπ' αὐτὰ τὴ σχηματίζουν σὲ -ο: διάκο, γέρο.

¹ Τὰ θηλ. σὲ -ος ἔχουν καὶ λαϊκὸ τύπο σὲ -ο γεν. -ος.

6. Ἡ ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ στ' ἀρσενικά σχηματίζεται μὲ τὴν κατάληξη -οι καὶ στὰ θηλυκὰ ἢ μὲ -οι ἢ μὲ -ες. Μερικὰ ἀρσενικά, ὅπως ἄγγελος, δάσκαλος, ἄνθρωπος ἔχουν δύο τύπους στὸν πληθυντικό: ἄγγελοι καὶ ἀγγέλοι, δάσκαλοι καὶ δασκάλοι.

7. Τὰ οὐδέτερα ἔχουν ὁμοιες (σὲ -α) τὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ. Μερικὰ ὁμοῦς οὐδέτερα προπαροξύτονα σχηματίζουν καὶ ἀνισοσύλλαβο πληθυντικό: ἄλογα καὶ ἀλόγατα, ὄνειρα καὶ ὀνείρατα.

8. Ἡ γενική τοῦ πληθυντικοῦ λήγει σὲ -ων καὶ τονίζεται στὴ λήγουσα στὰ δεξύτενα ἀρσ., θηλ. καὶ οὐδέτερα, ἐνῶ στὰ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ τονίζεται στὴν παραλήγουσα. Φυλάγουν τὸν τόνο στὴν προπαραλήγουσα στὸν ἐνικό καὶ πληθυντικό οἱ σύνθετες λέξεις: ἀντίλαλου, καλόγερου, τριαντάφυλλου, ἀντίλαλων, καλόγερων, τριαντάφυλλων.

Σύμφωνα μὲ τὸ οὐρανὸς κλίνονται τὰ: ἀδερφός, γιατρός, Θεός, καιρός, κυνηγός, λαγός, λαός, πεθερός, ποταμός, προεστός, σκνός, σκοπός, χαμός, σεισμὸς κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ δρόμος τὰ: ἄμμος, γέρος, διάκος, δράκος, ἥλιος, θόλος, θρόνος, κάμπος, καπετάνιος, λόγος, λύκος, πάγος, πύργος, στόλος, τάφος, ταχυδρόμος, τροβλος, ὕπνος, φάρος, ὦμος κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄγγελος τὰ: ἄνεμος, ἀνήφορος, ἀπόστολος, δάσκαλος, δήμαρχος, διάβολος, διάδρομος, ἔμπορος, θάνατος, θόρυβος, κάτοικος, κίνδυνος, πλάτανος κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ ἐγκύκλιος τὰ: ἄβυσσος, ἀτμάκατος, περίμετρος, περίοδος κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ βουνό τὰ: αὐγὸ, ἐμπορικό, καμπαναριό, λουτρό, μαγειριό, νερό, νοικοκυριό, πλυσταριό, ποτό, ποσό, ποσοστό, προικιό, πτερό, φυτό, χειμαδιό κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ πῦκο τὰ: ἀστεροσκοπεῖο, βιβλίο, βιβλιοπωλεῖο, γέλιο, δέντρο, ζῶο, θηρίο, θρανίο, καπέλλο, κέντρο, κρανίο, λιμεναρχεῖο, μῆλο, νοσοκομεῖο, ξύλο, πλοῖο, ροῦχο, στοιχεῖο, σύκο, ταμεῖο, ὑπουργεῖο, φορτίο, φύλλο, χόρτο κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόσωπο τὰ: ἄλογο, ἄτομο, ἐξοδο, ἐπιπλο, θέατρο, κύπελλο, μέτωπο κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ σίδηρο: ἀμύγδαλο, βότσαλο, βύσινο, δάχτυλο, κάρβουνο, κάρδαμο, κάστανο, κόκκαλο, κόσκινο, λάχανο, λείψανο, μάγουλο, παράπονο, ροδάκινο, σέλινο, σύνεργο, τριαντάφυλλο, φλάουτο, φρύγανο κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ παιδί τὰ: ἀρνί, αὐτί, γουδί, γιαλί, δαδί, ζουμί,

καρφή, κελλί, κερί, κλουβί, κουκί, κορμί, κουτί, μαλλί, νησί, πανί, πουλί, σκυλί, σπειρί, τυρί, φιλί, χαρτί, χωνί, ψωμί κ.ἄ.

Σύμφωνα με τὸ τραγούδι τά: ἀγκίστρι, ἀηδόνη, ἀλάτι, ἀλεύρι, γεφύρι, δρεπάνι, θυμάρι, καλοκαίρι, κατάρτι, κεράσι, κουβάρι, λουλούδι, μέλι, μεσημέρι, παλάτι, περιβόλι, σπίτι, στάχι, φρύδι, χέλι, χέρι, χιόνι, χτένι, ψάρι κ.ἄ.

*Ελάχιστα οὐδέτερα ποὺ τελειώνουν σὲ -υ κλίνονται ὅπως καὶ τὰ σὲ -ι. Τέτοια εἶναι τά: βράδυ, δίχτυ, δάκρυ.

Κύρια Ὄνόματα

Σύμφωνα με τὴ δεύτερη κλίση κλίνονται καὶ ἀρσενικά κύρια ὀνόματα βαφτιστικά καὶ ἐπώνυμα σὲ -ος.

Παραδείγματα

ὁ	*Αλέξανδρος	Κάλθος	Χριστόπουλος
τοῦ	*Αλεξάνδρου	Κάλθου	Χριστόπουλου
τὸν	*Αλέξανδρο	Κάλθο	Χριστόπουλο
(ὦ)	*Αλέξανδρε	Κάλθε	Χριστόπουλε
ὁ	Χριστιανός	Δῆμος	Παπασταύρος
τοῦ	Χριστιανοῦ.	Δήμου	Παπασταύρου
τὸν	Χριστιανό	Δῆμο	Παπασταύρο
(ὦ)	Χριστιανέ	Δῆμο	Παπασταύρο

Παρατηρήσεις

1. Τὰ κύρια ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσης κλίνονται ὅπως τ' ἀντίστοιχα ἀρσενικά ποὺ τελειώνουν σὲ -ος.

2. Ὁ τόνος σὲ ὅλες τὶς πτώσεις παραμένει στὴν ἴδια συλλαβή, ὅπου ἦταν καὶ στὴν ὀνομαστική. Καμιὰ φορὰ ὅμως ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα κατεβαίνει στὴν παραλήγουσα: *Αλέξανδρος - *Αλεξάνδρου. (Βλ. καὶ 4η παρατ.).

3. Διαφορὲς ἔχουμε στὸν σχηματισμὸ τῆς κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ. Τὰ δισύλλαβα βαφτιστικά κύρια ὀνόματα σχηματίζουν τὴν κλητικὴ σὲ -ο: Γιώργο, Νίκο, τὰ ὑπερδισύλλαβα σὲ -ε: *Ιάκωβε, Κλέαρχε.

*Απὸ τὰ ἐπώνυμα σχηματίζουν τὴν κλητικὴ σὲ -ε: α) ὅλα τὰ ὀξύτονα: Σωλωμέ, Χριστιανέ κ.ἄ. β) ὅλα τὰ προπαραξύτονα: Χριστόπουλε, Παπαδόπουλε κ.ἄ. καὶ γ) τὰ δισύλλαβα καὶ ὑπερδισύλλαβα παρο-

ξύτονα επώνυμα, πού παράγονται από μετοχές ή επίθετα: Μαύρε (και Μαύρο), Κάλβε, Γραμμένε, Καινούργιε κ.ά.

Σε -ο σχηματίζουν την κλητική: α) Τα παροξύτονα δισύλλαβα άπλά ή ουσιαστικοφανή: Δήμο, Νίκο κ.ά. β) τὰ υπερδισύλλαβα παροξύτονα σύνθετα: Παπαφράγκο, Παπασταύρο (άλλά και σε -ε) και γ) τὰ υπερδισύλλαβα παροξύτονα ουσιαστικοφανή ή άπλά: Δαιμονάκο, Κουνάβο, Λιβεριάτο (και Λιβεριάτε).

4. Πληθυντικό με την κατάληξη -αῖοι ή -οι σχηματίζουν τὰ επώνυμα σε -ος: Ἄγγελοπουλαῖοι ή Ἄγγελοπουλοῖ. Ὅσα τονίζονται στην προπαραλήγουσα στην γενική του πληθυντικού κατεβάζουν τὸν τόνο στην παραλήγουσα, άλλιώς τὸν διατηροῦν ὅπου και στην ὄνομ, τοῦ ἐνικού (βλ. 2η παρατ.).

5. Για τὴ δήλωση τῶν γυναικείων μελῶν μιᾶς οἰκογενείας, πού έχει επώνυμο σε -ος, χρησιμοποιοῦμε τὴ γενική του ἀρσενικού: ἡ κυρία (ή δεσποινίς) Παπασταύρου. Στὰ παροξύτονα ὁ τόνος κατεβαίνει μιὰ συλλαβή: ἡ κυρία Παπαδοπούλου.

Σύμφωνα με τὸ Ἄλεξανδρος κλίνονται τὰ: Γεώργιος, Θεόδωρος, Κωνσταντίνος, Νικόλαος κ.ά. (και τὰ δεξύτονα: Δημητρός, Μανωλίδς, Νικολίδς).

Σύμφωνα με τὸ Γιῶργος τὰ: Θάνος, Πάνος, Νίκος, Νάσος κ.ά.

Σύμφωνα με τὸ Χριστόπουλος τὰ: Κωστόπουλος, Μαυρόπουλος, Ξανθόπουλος, Παπαδόπουλος κ.ά.

Σύμφωνα με τὸ Χριστιανός τὰ: Ἄγοραστός, Αὐγερινός, Βλαστός κ.ά.

Σύμφωνα με τὸ Κάλβος τὰ: Ἄσπρος, Μυῦρος, Χρυσός και τὰ επώνυμα σε -ατος: Λιβεριάτος κ.ά.

Σύμφωνα με τὸ Δήμος τὰ: Ζάχος, Νάκος, Πάντος κ.ά.

Σύμφωνα με τὸ Παπασταύρος τὰ: Καρανίκος, Παπαφράγκος, Χατζιγιώργος, Χριστομάνος κ.ά.

Γ' ΚΛΙΣΗ

Ἡ τρίτη κλίση περιλαμβάνει ὀνόματα μόνο οὐδέτερα¹: α) ἰσοσύλλαβα με τὴν κατάληξη -ος και β) ἀνισοσύλλαβα με τίς καταλήξεις: -α, -ας, -ο, -ον, -ος και -υ.

¹ Περιλαμβάνει δηλ. κυρίως τὰ οὐδέτερα τῆς ἀρχαίας τρίτης κλίσης. Τὰ ἀρσενικά και θηλυκά ὀνόματα τῆς ἀρχαίας τρίτης κλίσης μεταπλάστηκαν σύμφωνα με τὰ πρωτόκλιτα.

Παραδείγματα

Α' Ἴσοσύλλαβα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
τὸ μέρος	ἔδαφος	τὰ μέρη	ἔδαφη
τοῦ μέρους	ἔδαφους	τῶν μερῶν	ἔδαφῶν
τὸ μέρος	ἔδαφος	τὰ μέρη	ἔδαφη
(ὦ) μέρος	ἔδαφος	(ὦ) μέρη	ἔδαφη

Β' Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς				
τὸ	κύμα	ὄνομα	κρέας	γράψιμο
τοῦ	κύματος	ὀνόματος	κρέατος	γραψίματος
τὸ	κύμα	ὄνομα	κρέας	γράψιμο
(ὦ)	κύμα	ὄνομα	κρέας	γράψιμο
τὸ	γεγονὸς	παρελθὸν	ἄξιον	
τοῦ	γεγονότος	παρελθόντος	ἀξίως	
τὸ	γεγονὸς	παρελθὸν	ἄξιον	
(ὦ)	γεγονὸς	παρελθὸν	ἄξιον	

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

τὰ	κύματα	ὀνόματα	κρέατα	γραψίματα
τῶν	κυμάτων	ὀνομάτων	κρεάτων	γραψιμάτων
τὰ	κύματα	ὀνόματα	κρέατα	γραψίματα
(ὦ)	κύματα	ὀνόματα	κρέατα	γραψίματα
τὰ	γεγονότα	παρελθόντα	ἀξία	
τῶν	γεγονότων	παρελθόντων	ἀξίων	
τὰ	γεγονότα	παρελθόντα	ἀξία	
(ὦ)	γεγονότα	παρελθόντα	ἀξία	

Παρατηρήσεις

1. Τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσης εἶναι κυρίως λόγια καὶ κλίνονται ὅπως καὶ τ' ἀντίστοιχα ἀρχαῖα.

2. Τ' ἀνισοσύλλαβα τῆς τρίτης κλίσης δὲν ἔχουν μόνο σὸν πληθυντικὸ (ὅπως τ' ἀνισοσύλλαβα τῆς πρώτης κλίσης) μιὰ συλλαβὴ παραπάνω, ἀλλὰ καὶ στὴ γενική τοῦ ἑνικοῦ.

3. Όλα τὰ τριτόκλιτα, σὰν οὐδέτερα, σχηματίζουν τὴν αἰτιατικήν καὶ κλητικήν ὅμοιες μὲ τὴν ὀνομαστικήν.

4. Τὰ ἰσοσύλλαβα σχηματίζουν τὴ γενικήν τοῦ ἐνικοῦ σὲ -ους.

5. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σὲ -υ (ὄξύ), τὰ ἄλλα ἀνισοσύλλαβα σχηματίζουν τὴ γενικήν τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -τος, πού, στὰ ὀνόματα σὲ -α (κύμα, ὄνομα) καὶ -ον (παρελθόν), μπαίνει ἀπευθείας στὴν ὀνομαστικήν τοῦ ἐνικοῦ· στὰ ὀνόματα σὲ -ας (κρέας) καὶ -ος (γεγονός) μπαίνει μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ -ς καὶ στὰ ὀνόματα σὲ -(ιμ)ο (γράψιμο) μπαίνει στὴν ὀνομ. τοῦ ἐνικοῦ μετὰ τὴν τροπήν τοῦ ο σὲ α. Τὰ ὀνόματα σὲ -υ σχηματίζουν τὴ γενικήν τοῦ ἐνικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -έος.

6. Τὰ ἰσοσύλλαβα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν (αἰτιατικήν καὶ κλητικήν) τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -η καὶ τὴ γενικήν τοῦ πληθ. μὲ τὴν κατάληξιν -ῶν. Συχνὰ ἡ ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν σχηματίζεται σὲ -ια ἀναλογικὰ μὲ τ' ἄλλα οὐδέτερα (τῆς 2ης κλίσης). Ἔτσι ἔχουμε: βάθος - βάθη καὶ βάθια, πλάτος - πλάτη καὶ πλάτια, χεῖλος - χεῖλη καὶ χεῖλια. Τὰ ἴδια ὀνόματα κάποτε στὸν ἐνικό ἔχουν λαϊκὸν τύπον σὲ -ο: τὸ δάσος, γεν. τοῦ δάσου, καὶ πληθ. σὲ -ητα: λάθητα (ἔχι ἔμως τὸ λάθο), πάχητα, κέρδητα.

7. Τ' ἀνισοσύλλαβα—ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σὲ -υ—σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικήν (αἰτιατικήν καὶ κλητικήν) τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -τα καὶ τὴ γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -των, πού στὰ ὀνόματα σὲ -α (κύμα, ὄνομα) καὶ -ον (παρελθόν) μπαίνει ἀπευθείας στὴν ὀνομαστικήν τοῦ ἐνικοῦ· στὰ ὀνόματα σὲ -ας (κρέας) καὶ -ος (γεγονός) μπαίνει μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ -ς καὶ στὰ ὀνόματα σὲ -(ιμ)ο μπαίνει στὴν ὀνομαστικήν τοῦ ἐνικοῦ μετὰ τὴν τροπήν τοῦ ο σὲ α. Τὰ σὲ -υ σχηματίζουν ὀνομαστικήν (αἰτ. καὶ κλητ.) τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -εα καὶ γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ τὴν κατάληξιν -έων.

8. Ὁ τόνος τῶν παροξυτόνων ἰσοσυλλάβων σ' ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ—ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ—μένει στὴν ἴδια συλλαβήν. Τὰ προπαροξύτονα στὴ γενικήν τοῦ ἐνικοῦ, καθὼς καὶ στὴν ὀνομαστικήν, αἰτιατικήν καὶ κλητικήν τοῦ πληθυντικοῦ, κατεβάzzουν τὸν τόνον στὴν παραλήγουσα. Στὴ γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα τονίζονται στὴ λήγουσα.

9. Ὁ τόνος τῶν ἀνισοσυλλάβων ὀξυτόνων καὶ παροξυτόνων στὸν ἐνικό ἀριθμὸ διατηρεῖται στὴν ἴδια συλλαβήν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις· τὰ προπαροξύτονα, ἂν καὶ στὴ γενικήν τοῦ ἐνικοῦ κατεβάzzουν τὸν τόνον κατὰ μία συλλαβήν, ὥστόσο πάλι μένουσιν προπαροξύτονα (ἐπειδὴ προστίθεται ἡ συλλαβὴ -τος): ὀνόματος, γραψίματος.

10. Στὸν πληθυντικό, ἀπὸ τ' ἀνισοσύλλαβα, τὰ ὀξύτονα τονίζονται σ' ὅλες τὶς πτώσεις στὴν παραλήγουσα καὶ τὰ παροξύτονα καὶ προπα-

ροξύτονα στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα, ἐνῶ ἡ γενική τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται στὴν παραλήγουσα, ὅπως καὶ στὰ ὀξύτονα.

Σύμφωνα μὲ τὸ μέρος κλίνονται τά: βάθος, δάσος, κέρδος, λάθος κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ κύμα τά: αἷμα, ἄρμα, βῆμα, γάλα, γράμμα, δέμα, δέρμα, δράμα, κλάμα, μνήμα, νῆμα, στόμα, στῶμα, στρέμμα, σύρμα, σῶμα, τάγμα, τάμα, χρῆμα, χρῶμα, χῶμα, ψέμα κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ τὸ ὄνομα τά: ἄγαλμα, ἄθροισμα, ἄνοιγμα, ἄπλωμα, γύρισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, κάθισμα, κέντημα, μάθημα, μπάλωμα, νανούρισμα, πάπλωμα, πήδημα, ποίημα, πρόβλημα, σκέπασμα, στοίχημα, ὕψωμα, ὕφασμα κ.ἄ. (μόνο στὸν πληθ.: γεράματα).

Σύμφωνα μὲ τὸ κοίτης τά: ἄλας, πέρας, τέρας.

Σύμφωνα μὲ τὸ γράψιμο τά: γνέψιμο, δέσιμο, κάψιμο, κλισιμο, ντύσιμο, πλέξιμο, τάξιμο, τρέξιμο. Ἔτσι μπορούμε νὰ κλίνουμε καὶ τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα - δοράτων.

Σύμφωνα μὲ τὸ γεγονός τά: φῶς, πού στὴ γεν. τοῦ ἐν. τονίζεται στὴ λήγουσα.

Σύμφωνα μὲ τὸ παρελθὸν κλίνονται τά: παρόν, καθῆκον.

Σύμφωνα μὲ τὸ ὄξύ κλίνονται ἐλάχιστα, κι' αὐτὰ ἀρχαῖα ἐπίσης κλίνονται καὶ μερικά οὐδέτερα ἐπιθέτων σὲ -ύς: τὸ βαρὺ -έος -έα (ἔπλα).